

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

1. Загальна інформація про навчальну дисципліну

Повна назва навчальної дисципліни	Етнографія
Повна офіційна назва закладу вищої освіти	Сумський державний університет
Повна назва структурного підрозділу	Навчально-науковий інститут права. Кафедра історії
Розробник(и)	Власенко Валерій Миколайович
Рівень вищої освіти	Перший рівень вищої освіти, НРК – 6 рівень, QF-LLL – 6 рівень, FQ-EHEA – перший цикл
Семестр вивчення навчальної дисципліни	16 тижнів протягом 5 семестру
Обсяг навчальної дисципліни	Обсяг навчальної дисципліни становить 5 кредитів ЄКТС, 150 годин, з яких 32 години контактна робота з викладачем (16 годин лекцій, 16 години семінарських занять, самостійна робота – 118 годин.
Мова викладання	Українська

2. Місце навчальної дисципліни в освітній програмі

Статус дисципліни	Вибіркова навчальна дисципліна для всіх освітніх програм
Передумови для вивчення дисципліни	Передумови для вивчення відсутні
Додаткові умови	Додаткові умови відсутні
Обмеження	Обмеження відсутні

3. Мета навчальної дисципліни

Метою навчальної дисципліни є досягнення сучасного, фундаментального мислення та системи спеціальних знань у галузі етнографії, її методів, теорій та концепцій, історіографії, класифікації народів за географічною, антропологічною, лінгвістичною, господарсько-культурною та релігійною ознаками, етнографічним складом світу й України, особливостями міжетнічної комунікації.

4. Зміст навчальної дисципліни

Тема 1 Теоретико-методологічні засади курсу Поняття, предмет, структура і завдання етнографії. Взаємозв'язок етнографії із суміжними дисциплінами.
Тема 2 Історія, джерела та методи етнографії Історія етнографії. Джерела етнографії. Методи етнографічних досліджень.
Тема 3 Класифікація етносів Принципи класифікації. Географічна класифікація. Антропологічна класифікація. Лінгвістична класифікація. Господарсько-культурна класифікація. Релігійно-конфесійна класифікація.

<p>Тема 4 Етноси Африки</p> <p>Географічна, антропологічна, етнолінгвістична класифікація народів Африки. Господарсько-культурні типи та особливості матеріальної культури. Соціальна організація, сім'я та сімейно-шлюбні відносини. Загальний огляд традиційної духовної культури етносів Африки.</p>
<p>Тема 5 Етноси Азії</p> <p>Південно-Західна Азія. Південна та Південно-Східна Азія. Східна Азія. Північна Азія. Центральна Азія.</p>
<p>Тема 6 Етноси Європи</p> <p>Етнолінгвістичний та антропологічний склад населення Європи. Загальний огляд традиційної матеріальної культури народів Західної Європи. Особливості сімейно-шлюбних відносин народів регіону. Традиційні риси духовної культури.</p>
<p>Тема 7 Етноси Австралії та Океанії</p> <p>Етноси Австралії. Етноси Мікронезії. Етноси Меланезії. Етноси Полінезії.</p>
<p>Тема 8 Етноси Америки</p> <p>Антропологічний, географічний та етнолінгвістичний поділ Америки. Господарсько-культурні типи доколумбової Америки. Держави доколумбової Америки.</p>

5. Очікувані результати навчання навчальної дисципліни

Після успішного вивчення навчальної дисципліни здобувач вищої освіти зможе:

РН1	Знати сутність, специфіку й основні проблеми етнографії як науки.
РН2	Виявляти й опрацьовувати джерела етнографічної інформації.
РН3	Визначати специфіку історико-етнографічних регіонів світу, пояснювати особливості еволюції етнографічної картини світу та його глобалізацію.

7. Види навчальних занять та навчальної діяльності

7.1 Види навчальних занять

<p>Тема 1. Теоретико-методологічні засади курсу</p>
<p>Лк1 "Теоретико-методологічні засади курсу" (денна)</p> <p>Етнографія. Етнологія. Культурна і соціальна антропологія. Народознавство. Суть і ознаки етносу. Типи етнічних спільнот. Матеріальна культура. Духовна культура. Шлюб і сім'я. Обряди, звичаї, вірування. Система виховання. Розселення (міграції) народів. Демографічні процеси. Етнічна самосвідомість.</p>
<p>Пр2 "Теоретико-методологічні засади курсу" (денна)</p> <p>Предмет етнографії. Етнос. Типи етносів. от. Нація. Типи націй. Внутрішня побудова етнографії. Етнічна антропологія. Етнічна соціологія. Етнічна психологія. Економічна етнологія. Етнодемографія. Етногеографія. Етнопедагогіка. Завдання етнографії. 2. Етнографія й антропологія. Етнографія і фольклористика. Етнографія й археологія. Етнографія й історія. Етнографія і соціологія. Етнографія і географія. Етнографія і лінгвістика. Етнографія й екологія. Етнографія і педагогіка.</p>
<p>Тема 2. Історія, джерела та методи етнографії</p>

Лк3 "Історія, джерела та методи етнографії" (денна)

Історія етнографії. Еволюціонізм. Неоеволюціонізм. Соціологічна школа. Історична школа. Структурно-функціональна школа. Етнопсихологічна школа. Культурний релятивізм. Структуралізм. Постмодернізм в етнології. Джерела етнографії. Методи етнографічних досліджень.

Пр4 "Історія, джерела та методи етнографії" (денна)

Еволюціонізм. Е. Тейлор. Л. Морган. Неоеволюціонізм. Д. Стюарт. Дифузіонізм. Ф. Ратцель. Соціологічна школа. Е. Дюркгейм. Історична школа. Ф. Боас. Б. Маліновський. Етнопсихологічна школа. Р. Бенедікт. Структуралізм. К. Леві-Строс. Джерела етнографії. Матеріали експедицій. Методи досліджень. Спостереження, опитування, інтерв'ю, анкетування. Щоденники польових досліджень, фотографії, кіноматеріали, відеоматеріали та ін. Ілюстративний матеріал. Підготовка етнографічних матеріалів до фондування.

Тема 3. Класифікація етносів

Лк5 "Класифікація етносів" (денна)

Критерії класифікації. Види класифікацій. Географічні регіони розселення етносів. Біогенетична спорідненість етносів. Раси: європеоїди, монголоїди, негроїди, австралоїди. Основні расові ознаки. Великі і малі раси. Мовна панорама світу. Ієрархія мов: сім'я, гілка, група, мова, діалект. Типи господарювання (привласнює та відтворює). Співвідношення економіки і культури. Релігійні групи: християнство, іслам, буддизм. Конфесійні групи.

Пр6 "Класифікація етносів" (денна)

Географічні регіони розселення етносів. Расові ознаки: колір шкіри, колір волосся, форма волосяного покриву, третинний волосяний покрив, колір очей, зріст, пропорції тіла, параметри голови. Релігійні групи. Мовні сім'ї: індоевропейська, афразійська, картвельська, дравідійська, уральська, алтайська, китайсько-тібетська, фінно-угорська, малайсько-полінезійська, австралійська, нігеро-кардофанська, кавказька.

Тема 4. Етноси Африки

Лк7 "Етноси Африки" (денна)

Загальні відомості. Антропологічний склад населення. Мовні сім'ї. Релігії на континенті. Господарсько-культурні типи. Основні стадії суспільної еволюції. Системи письма. Етнічний склад. Мови. Господарсько-культурні типи. Матеріальна культура. Соціальна структура. Традиційні вірування.

Лк8 "Етноси Африки" (денна)

Антропологічний склад. Локальні раси. Мовні сім'ї. Релігії на континенті. Господарсько-культурні типи. Суспільна еволюція. Етнічний склад. Мови. Господарсько-культурні типи. Матеріальна культура. Соціальна структура. Традиційні вірування. Північна Африка. Магриб. Землеробство. Скотарство. Соціальна структура. Духовна культура і релігія. Етнічні групи Західної і Центральної Африки. Тропічне землеробство. Тваринництво. Чоловічі і жіночі союзи. Духовна культура. Східна Африка і Мадагаскар

Тема 5. Етноси Азії

Лк9 "Етноси Азії" (денна)

Загальна характеристика. Географічні зони. Історико-культурні області. Етнічна різноманітність. Нерівномірність соціально-економічного розвитку. Різноманітність соціальних форм. Етнічний склад населення. Мовна і конфесійна класифікація. Суспільний устрій народів регіону. Господарсько-культурні типи. Духовна культура. Нерівномірність соціально-економічного розвитку народів Традиційна община. Полігамія. Поліандрія.

Пр10 "Етноси Азії" (денна)

Етнічний склад населення Південної Азії. Кастова система. Господарсько-культурні типи. Землеробство. Скотарство. Духовна культура. Конфесії. Традиційна індуська община. Кастова система. Полігамія. Поліандрія. Народи на Філіппінах і в Індонезії. Племінні культури. Етнічний склад Передньої Азії. Мови регіону. Іслам. Етноси Східної Азії. Японці. Айни. Китайці. Китайська писемність. Етноси Центральної Азії. Кочова община. Народи Сибіру і Далекого Сходу. Тотемізм. Шаманізм.

Тема 6. Етноси Європи

Лк11 "Етноси Європи" (денна)

Західна Європа. Сучасний етнічний склад. Мовне різнобарв'я. Релігійний і конфесійний склад. Історико-етнографічні області. Географічні особливості господарства. Поселення і житло. Родинні і календарні обряди. Карнавал. Харчування. Суспільний і родинний побут. Євреї і цигани в Європі. Центрально-Східна Європа. Слов'яни. Угро-фінський етнос. Тюрки.

Пр12 "Етноси Європи" (денна)

Області Європи. Конфесійне різнобарв'я. Лінгвістична картина континенту. Матеріальна культура. Типологія поселень і житла. Господарсько-культурні типи. Духовна культура. Сімейно-шлюбні відносини. Соціальна організація.

Тема 7. Етноси Австралії та Океанії

Лк13 "Етноси Австралії та Океанії" (денна)

Австралія. Етногенез. Антропологічний тип. Державний устрій. Населення. Австралійці. Тасманійці. Європейці в регіоні. Англоавстралійці. Господарство. Культура. Соціальний розвиток. Мова. Вірування. Океанія. Загальні відомості. Географічне становище. Мікронезія. Полінезія. Меланезія. Расовий тип. Етногенез. Населення. Антропологічні типи. Етнічні процеси. Європейці в регіоні. Державний устрій. Господарство. Культура. Соціальний розвиток. Вірування. Статуї о. Пасхи.

Пр14 "Етноси Австралії та Океанії" (денна)

Етногенез Австралії й Океанії. Антропологічна типологія. Соціальна еволюція. Матеріальна культура. Духовна культура. Вірування. Господарсько-культурні типи. Позбавлення колоніального статусу.

Тема 8. Етноси Америки

Лк15 "Етноси Америки" (денна)

Північна Америка. Заселення. Лінгвістична характеристика. Індіанські мови. Сучасний етнічний та антропологічний склад. Мисливці. Рибачи. Землероби. Збирачі. Види господарства. Суспільний устрій. Матеріальна культура. Духовна культура. Центральна і Південна Америка. Сучасний етнічний та антропологічний склад населення. Ацтеки. Майя. Інки. Кечуа. Аймара. Вогнеземельці. Індіанські мови. Креоли. Метиси. Соціальний устрій. «Індіанський соціалізм». Господарсько-культурні типи. Сімейно-шлюбні відносини

Пр16 "Етноси Америки" (денна)

Заселення материка. Етногенез. «Відкриття» Нового світу. Культурно-господарські типи. Релігійна картина. Матеріальна і духовна культура доколумбової Америки. Давні цивілізації Америки. Сімейно-шлюбні відносини. Соціальна організація.

7.2 Види навчальної діяльності

НД1	Підготовка до практичних занять
НД2	Підготовка до поточного та підсумкового тестування
НД3	Підготовка мультимедійних презентацій

8. Методи викладання, навчання

Дисципліна передбачає навчання через:

МН1	Інтерактивні лекції
МН2	Проблемний семінар
МН3	Метод демонстрацій

Лекції надають студентам теоретичну основу знань про етнографію як науку та етнос як її предмет, що розширює освітній компонент вузькоспеціалізованої підготовки фахівців гуманітарного профілю (РН 1). Лекції доповнюються семінарськими заняттями, які надають студентам можливість застосовувати теоретичні знання на практичних прикладах (РН 2 та РН 3). Демонстрація презентацій передбачає ідентифікацію студентами етнографічних груп за їх мовною, релігійно-конфесійною, антропологічною приналежністю та культурно-господарською ознакою (результати навчання РН 1, РН 2, РН 3). Самостійному навчанню сприятиме підготовка до лекцій, семінарських занять, а також робота над презентацією для представлення групі та її обговорення. Під час підготовки презентації студенти розвиватимуть навички комунікативного спілкування, критичного та аналітичного мислення, синтезу навчальної теорії та практичних дій.

ЗК 2. Здатність робити смислові узагальнення та висновки, виявляти в інформаційних даних хиби й вразливі місця, суперечності та неповноту аргументації. ЗК 6. Здатність бути уважним і толерантним до іншої думки, аналізувати її зміст та структуру в процесі спілкування й адекватно на неї реагувати. ЗК 8. Здатність працювати в групі, розподіляти функції в колективній роботі. Здатність розуміти світоглядні, правові, соціальні, економічні, культурно-історичні, духовно-моральні питання, що виходять за межі фахової спеціалізації, завдяки чому відповідально й ефективно діяти в різних суспільних контекстах, сприяючи позитивному розв'язанню нагальних проблем. ФК 6. Здатність виявляти й опрацьовувати належним чином джерела інформації (бібліографії, документи, етнографічні матеріали, музейні експонати, археологічні артефакти і т. п.) для реалізації науково-дослідних проектів.

9. Методи та критерії оцінювання

9.1. Критерії оцінювання

Шкала оцінювання ECTS	Визначення	Чотирибальна національна шкала оцінювання	Рейтингова бальна шкала оцінювання
5 (відмінно)	Відмінне виконання лише з незначною кількістю помилок	A	$90 \leq RD \leq 100$
4 (добре)	Вище середнього рівня з кількома помилками	B	$82 \leq RD < 89$
4 (добре)	Загалом правильна робота з певною кількістю помилок	C	$74 \leq RD < 81$
3 (задовільно)	Непогано, але зі значною кількістю недоліків	D	$64 \leq RD < 73$
3 (задовільно)	Виконання задовольняє мінімальні критерії	E	$60 \leq RD < 63$
2 (незадовільно)	Можливе повторне складання	FX	$35 \leq RD < 59$

9.2 Методи поточного формативного оцінювання

МФО1	Опитування та усні коментарі викладача за його результатами
МФО2	Настанови викладача в процесі виконання практичних завдань
МФО3	Захист презентацій та рефератів

9.3 Методи підсумкового сумативного оцінювання

МСО1	Письмове тестування
МСО2	Виконання пошуково-дослідного завдання (підготовка, презентація, захист)

Контрольні заходи:

2-й семестр	40 балів
МСО1. Письмове тестування	40
	40

Контрольні заходи в особливому випадку:

2-й семестр	40 балів
МСО2. Виконання пошуково-дослідного завдання (підготовка, презентація, захист)	40
	40

Оцінка студента формується таким чином: Усне опитування - 40 балів; Письмове тестування - 40 балів. Індивідуальна презентація (контрольна робота) - 20 балів.

10. Ресурсне забезпечення навчальної дисципліни

10.1 Засоби навчання

ЗН1	Бібліотечні фонди
ЗН2	Комп'ютери, комп'ютерні системи та мережі

ЗНЗ	Мультимедіа, відео- і звуковідтворювальна, проєкційна апаратура (відеокамери, проєктори, екрани, смартдошки тощо)
-----	---

10.2 Інформаційне та навчально-методичне забезпечення

Основна література	
1	Етнографія України : курс лекцій : навч. посібник / МОН України, Уманський держ. пед. ун-т імені Павла Тичини; укладач О.В. Дудник. Умань: Візаві, 2019. 148 с.
2	Утвенко В. В. Етнологія: Навч. посіб. Київ: ВД «Персонал», 2017. 244 с.
3	4623 Методичні вказівки до практичних занять і самостійної роботи з курсу «Етнографія» / укладач В. М. Власенко. Суми : Сумський державний університет, 2019. 81 с.
Допоміжна література	
4	Борисенко В. Сімейна обрядовість українців ХХ – ХХІ століть. Київ: Вид-во ІМФЕ, 2016. 256 с.
5	Борисова О. В. Соціальна антропологія: підручник. Київ: Кондор, 2017. 412 с.
6	Дудник О.В. Етнографія України: навч.-метод.посібник. Умань: Уманський держ. пед. ун-т ім. Павла Тичини, 2016. 36 с.
7	Енциклопедія історії України. Т. : Україна – українці. Кн. 1 / Гол. редкол. В.А. Смолій. Київ : Наук. думка, 2018. 608 с.
8	Телегуз А. В. Етнологія: Навч.-метод. комплекс для студентів 5 курсу. К.: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2014. 126 с.
9	Хрящевська Л.М. Етнологія України: теоретико-методологічні здобутки у контексті розвитку світової етнологічної думки: Навч. посібник для студентів вищих навчальних закладів. Миколаїв: ВД «Гельветика», 2017. 214 с.
10	Українська фольклористична енциклопедія / Керівник проекту, наук. ред., упоряд. В. Сокіл. Львів, 2018. 800 с.
11	Ethnography and the Production of Anthropological Knowledge : Essays in honour of Nicolas Peterson [Електронний ресурс] / Ed.: Y. Musharbash, M. Barber. Canberra : ANU Press, 2011. 245 p.
12	Hamilton L., Taylor N. Ethnography after Humanism [Електронний ресурс] : Power, Politics and Method in Multi-Species Research. London : Palgrave Macmillan UK, 2017. 210 p.